

Sygn. akt II Ka 720/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lutego 2016 r.

Sąd Okręgowy w Siedlcach II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSO Mariola Krajewska - Sińczuk
Protokolant:	st. sekr. sądowy Beata Defut-Kołodziejak

przy udziale Prokuratora Andrzeja Michalczuka

po rozpoznaniu w dniu 10 lutego 2016 r.

sprawy **W. D.**

oskarżonego o przestępstwo z art. 209 §1 kk w zw. z art. 64 §1 kk

na skutek apelacji, wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Rejonowego w Mińsku Mazowieckim

z dnia 22 października 2015 r. sygn. akt II K 439/15

zaskarżony wyrok uchyla i sprawę W. D. przekazuje Sądowi Rejonowemu w Mińsku Mazowieckim do ponownego rozpoznania.

Sygn. akt II Ka 720/15

UZASADNIENIE

W. D. został oskarżony o to, że w okresie od 1 maja 2014 roku do 13 stycznia 2015 roku w M. woj. (...) uporczywie uchylał się od wykonywania ciężącego na nim z mocy ustawy obowiązku łożenia na utrzymanie swego syna M. D. w ten sposób, że nie płacił zasądzonych na jego rzecz alimentów w kwocie 500 zł miesięcznie, przez co naraził go na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, przy czym czynu tego dopuścił się w ciągu pięciu lat od odbycia kary co najmniej sześciu miesięcy pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo podobne,

tj. o czyn z art. 209 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k.

Wyrokiem z dnia 22 października 2015 r., sygn. akt II K 439/15, Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim:

1. Oskarżonego W. D. uniewinnił od popełnienia zarzucanego mu czynu,
2. Koszty postępowania przejął na rachunek Skarbu Państwa.

Apelację od zaprezentowanego wyżej wyroku wywiódł Prokurator Rejonowy

w Mińsku Mazowieckim, zaskarżając go w całości i zarzucając mu obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 4 k.p.k., art. 5

§ 2 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. poprzez uwzględnienie, wbrew zasadzie obiektywizmu, jedynie okoliczności przemawiających na korzyść oskarżonego W. D. przy jednoczesnym pominięciu okoliczności przemawiających za jego winą, w szczególności niewyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności sprawy wskutek zaniechania dopuszczenia dowodu z zeznań świadka – pokrzywdzonego M. D. oraz najbliższych członków jego rodziny a przez to błędną ocenę materiału dowodowego, co doprowadziło do uniewinnienia w/wym. oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu, podczas gdy prawidłowa i wszechstronna analiza całokształtu zebranego w sprawie materiału dowodowego, dokonana w zgodzie ze wskazaniami logiki, wiedzy i doświadczenia życiowego, powinna doprowadzić do wniosku, iż W. D. swoim zachowaniem wyczerpał znamiona przestępstwa określonego w art. 209 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k.

W uzasadnieniu wniesionego środka odwoławczego oskarżyciel publiczny podniósł nadto, iż Sąd Rejonowy uchybił obowiązkowi przeprowadzenia z urzędu dowodu z zeznań M. D. oraz innych niż matka członków najbliższej rodziny tegoż na okoliczność stosunku podstawowych potrzeb życiowych pokrzywdzonego do możliwości finansowych występujących w tym zakresie.

W następstwie tak sformułowanych zarzutów odwołujący się wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Mińsku Mazowieckim do ponownego rozpoznania.

W toku rozprawy odwoławczej prokurator poparł apelację i wnioski w niej zawarty. Oskarżony W. D. nie stawiał się pomimo prawidłowego zawiadomienia o terminie rozprawy apelacyjnej.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna i jako taka doprowadziła do rozstrzygnięcia o charakterze kasatoryjnym.

Należy z całą mocą podkreślić, że orzeczenie takiej treści nie przesądza w żadnej mierze o sposobie rozstrzygnięcia tej sprawy po jej ponownym rozpoznaniu i nie może zostać odebrane inaczej niż jedynie jako zalecenie ponownego jej rozpoznania bez opisanych niżej uchybień. W chwili obecnej stwierdzić jedynie wypada, że wydanie wyroku w tej sprawie było przedwczesne.

Odnosząc się do zarzutów i wniosku apelacyjnego należy stwierdzić, że na obecnym etapie postępowania sądowego, na plan pierwszy wysuwa się kwestia związana z podniesioną w uzasadnieniu środka odwoławczego obrazą przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 366 § 1 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k.

w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r. (art. 36 pkt 2 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw- Dz. U. z 2013 r., poz. 1247 z późn. zm.; dalej: ustawa z dnia 27 września 2013 r.). Zważyć trzeba, że naruszenie normy art. 366 § 1 k.p.k. ma charakter pierwotny nie tylko wobec obrazu art. 5 § 2 k.p.k., ale w znacznym zakresie również względem naruszenia art. 7 k.p.k., albowiem zastosowanie zasady in dubio pro reo możliwe jest jedynie wówczas, gdy mimo przeprowadzenia wszystkich możliwych dowodów oraz dokonania ich oceny spełniającej wymogi określone w ostatnim z wymienionych przepisów pojawią się wątpliwości, których nie da się wyeliminować (vide wyrok Sądu Najwyższego z 1 lutego 2012 r., II KK 141/11, LexPolonica nr 3974188).

Przystępując do zasadniczej części rozważań zaakcentować należy, iż w myśl unormowania art. 366 § 1 k.p.k. we wskazanym wyżej brzmieniu, kierownictwo rozprawą o charakterze materialnym pozostaje w związku z zasadą prawdy wynikającą z art. 2 § 2 k.p.k. i polega na czuwaniu nad prawidłowym przebiegiem postępowania dowodowego tak, aby wyjaśnione zostały wszystkie istotne okoliczności sprawy

i w miarę możliwości także okoliczności sprzyjające popełnieniu przestępstwa. W tym aspekcie przepis dawnego art. 366 k.p.k. nakłada na przewodniczącego rozprawy obowiązek podejmowania z urzędu wszelkich czynności niezbędnych do ustalenia prawdy. Realizacja tego obowiązku siłą rzeczy wymaga aktywnego uczestniczenia w przeprowadzeniu dowodów na rozprawie. Oznacza to m.in. także konieczność podejmowania inicjatywy dowodowej celem przeprowadzenia dowodów z urzędu, o której to inicjatywie mowa jest w dawnym art. 167 k.p.k. (vide D. S. Świecki, Komentarz

do art. 366 Kodeksu postępowania karnego, LexisNexis 2013, teza 4.). Zaakcentować w tym miejscu także trzeba, że zakres okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy wyznaczają właściwe przepisy Części szczególnej Kodeksu Karnego, zaś

w sprawie W. D. przepisem tym jest art. 209 § 1 k.k. W związku

z tym podkreślić należy, że przestępstwo niealimentacji popełnia ten, kto uporczywie uchyla się od wykonania ciężącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby

i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

Zaprezentowany kontekst normatywny sprawia, iż aktywność dowodowa Sądu w pierwszym rzędzie winna skupić się na zbadaniu, czy w stosunku do M. D. zaistniał skutek w postaci narażenia na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Zaspokojenie tychże potrzeb oznacza natomiast dostarczenie środków materialnych koniecznych nie tylko do utrzymania, ale również do uzyskania niezbędnego wykształcenia i korzystania z dóbr kulturalnych. Niezbędne jest tym samym nie tylko zabezpieczenie minimum egzystencji w postaci środków przeznaczonych na utrzymanie i wykształcenie dziecka, lecz także stworzenie mu warunków umożliwiających zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu, istotnych dla kształtowania jego osobowości i nawyków kulturalnych (vide M. Szewczyk, Komentarz do art. 209 Kodeksu karnego, [w:] A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117- 277 k.k., Zakamycze 2006, teza 16.). W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy winien, jak słusznie podnosi oskarżyciel publiczny, uwzględnić- jako fakty powszechnie znane- typowe dla młodego człowieka potrzeby, w tym konieczność zapewnienia nie tylko niezbędnych dla życia codziennego przedmiotów, tj. m.in. odzieży, pomocy naukowych, lecz również środków niezbędnych dla uczestniczenia

w życiu kulturalnym środowiska, w którym uprawniony funkcjonuje. Konieczność zestawienia z powyższym warunków materialno- bytowych M. D. wymaga natomiast podjęcia próby przesłuchania w charakterze świadków na te okoliczności osób przebywających w jego bezpośrednim otoczeniu, tj. domowników i sąsiadów, których dane mogą zostać ustalone w oparciu o wywiad policyjny. Celowym jest także rozważenie możliwości przesłuchania samego pokrzywdzonego, a także wystąpienia

o aktualne informacje do właściwego Ośrodka Pomocy Społecznej. Nie bez znaczenia pozostają również informacje dotyczące źródeł dochodów A. D. (k. 123v). Czyniąc ustalenia w przedmiotowej materii, Sąd I instancji powinien nadto mieć na uwadze, iż fakt zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych uprawnionego kosztem znacznego wysiłku osoby współzobowiązanej do alimentacji, albo przez inne osoby nie zobowiązane, a także z funduszu alimentacyjnego, nie wyłącza ustawowego znamienia narażenia na niemożność zaspokojenia tych potrzeb (vide wyrok Sądu Najwyższego z 27 marca 1987 r., V KRN 54/87, LEX nr 17801).

W razie ustalenia, iż w stosunku do M. D. możliwym jest zaistnienie skutku w postaci braku możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych Sąd Rejonowy winien podjąć aktywność dowodową zmierzającą do ustalenia, czy sytuacja takowa stanowi efekt uporczywego uchylecia się przez oskarżonego od obowiązku alimentacyjnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 grudnia 2014 r., III KK 388/14, LEX nr 1621351). Wobec okoliczności, iż w pojęciu „uchyla się” mieści się negatywny stosunek psychiczny osoby zobowiązanej do wykonania nałożonego na nią obowiązku, który sprawia, że mimo obiektywnej możliwości jego wykonania, sprawca obowiązku tego nie wypełnia, gdyż wypełnić go nie chce lub też zlekceważył obowiązek nałożony wyrokiem (vide postanowienie Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 1996 r., II KRN 204/96, LEX nr 26252), Sąd I instancji winien przede wszystkim dążyć do ustalenia, jaka jest aktualna sytuacja majątkowa W. D.. Rzeczona sytuacja winna zostać poddana badaniu pod kątem możliwości przeznaczenia chociaż części dochodów na spłatę alimentów. Sąd Rejonowy winien także poddać analizie możliwość

osiągania przez oskarżonego wyższych dochodów (vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 18 stycznia 2001 r., II AKa 241/00, LEX nr 54979).

W związku z tym koniecznym jest rozważenie przesłuchania w charakterze świadków nie tylko osób zamieszkałych wraz z oskarżonym, lecz również osób stale przebywających w jego sąsiedztwie. Jak podkreślano już wyżej, niezbędne dane tychże ewentualnych świadków mogą zostać pozyskane w drodze wywiadu policyjnego.

Nie bez znaczenia dla wskazanego wyżej aspektu aktualnej sytuacji majątkowej W. D. są także złożone przezeń oświadczenia procesowe co do źródeł osiągniętych dochodów oraz ich wysokości.

Stwierdzenie zasadności zarzutu naruszenia normy art. 366 § 1 k.p.k. w zw.

z art. 167 k.p.k., z mocy art. 36 pkt 2 ustawy z dnia 27 września 2013 r. rekonstruowanej w oparciu o wskazane przepisy w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r., sprawiło, że rozważenie podniesionych w apelacji zarzutów obrazy

art. 410 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k. i art. 4 k.p.k. okazało się przedwczesnym.

Stwierdzone wyżej uchybienie jest tego rodzaju, iż z całą pewnością można stwierdzić, że mogło mieć ono wpływ na treść orzeczenia. Czynności niezbędne

do wykonania dotyczą istoty sprawy, a Sądowi Odwoławczemu postępowania w tym zakresie prowadzić nie wolno (art. 452 § 1 k.p.k. w zw. z art. 36 pkt 2 ustawy z dnia 27 września 2013 r. i art. 454 § 1 k.p.k.), nadto wymagają one przeprowadzenia przewodu sądowego w istotnej części. W związku z tym zaskarżone orzeczenie należało uchylić i sprawę przekazać Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Usunięcie przedstawionych wyżej braków postępowania dowodowego umożliwi Sądowi Rejonowemu należyłą rekonstrukcję zaistniałego stanu faktycznego,

a w konsekwencji także możliwość dokonania jego oceny w perspektywie realizacji znamion występku z art. 209 § 1 k.k.

Z powyższych powodów Sąd Okręgowy, na podstawie art. 437 k.p.k.

w zw. z art. 456 k.p.k., orzekł jak w wyroku.